

* * * VESTNIK * * *

PROSVETNE ZVEZE V LJUBLJANI

Izhaja mesečno. — Celoletna naročnina s prilogo »Prosvetni oder« znaša 8 lir. — Naroča se: Prosvetna zveza v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7.

STEV. 9

SEPTEMBER 1941-XIX

LETO XX.

Bodimo si bratje!

(Č.)

Čas, v katerem živimo, nam nalaga posebne skrbi in tudi dolžnosti. Klic božji je, ki govori »otiraj bratovske solze!« Naš dnevnik »Slovenec« je nedavno prinesel članek, ki je primeren, da se prečita javno na društveni seji ali na sestanku. V ta namen ga ponatiskujemo.

Oznanjujmo, skazujmo in izvršujmo vedno in povsod pravičnost in ljubezen! To nam veleva ura, ki jo preživljamo. To je glas božji, ki nam kliče in govori iz bojnega groma.

Ali bomo ta glas božji poslušali in razumeli?

Zdaj imamo priliko pokazati, da ga razumemo. Nastopilo je pomanjkanje; živila so nam strogo odmerjena. Pa kdor jih ima s čim kupiti, si jih bo že preskrbel. A kdor nima?!

Revščine je bilo vedno dosti. Zdaj je bo na kupe. Poletje se bo že kako pretolklo; a zima, ki je vedno huda, bo letos še hujša.

Zdaj pokažimo, da smo si res bratje med seboj! Živeti moramo vsi! Saj nas je itak malo — ali naj še en del teh od hudega pogine? Kako moreš ti, ki imaš vsega za potrebo in čez potrebo, mirno in zadovoljno uživati, kar imaš, ko poleg tebe tvoj brat poginja? Ali si človek — ali kaj si?! Če si človek, in še bolj, če si kristjan, ne moreš tega mirno gledati. »Kdor ima premoženje tega sveta in vidi svojega brata v potrebi, pa zapre svoje srce pred njim, kako prebiva

ljubezen božja v njem?« vprašuje apostol ljubezni.

Treba je, da zastarele pojme o imetje času primerno prilagodimo in spremenimo. Zasebna last je seveda upravičena. To pove narava sama; tisti, ki pobijajo zasebno last ter hočejo, da je vse vseh, se v praksi sami prepričujejo, da je popolna enakost vseh nemogoča, ker narava tega ne dopušča. A pravica do zasebne lasti ni absolutna in neomejena. Moje je in s svojim delam, kar hočem« tako tisti, ki imajo, mislijo. Prijatelj, ne tvoje, marveč božje je. Kar imaš, nimaš sam od sebe, saj nisi iz nič naredil. Stvarnik je vložil v zemljo zaklade, od katerih živimo. A Stvarnik je namenil te zaklade vsem ljudem. Vsem, katerim je dal življenje. Če jim je dal življenje, jim je moral dati tudi pogoje življenja. Kako naj žive, če pogojev življenja nimajo?

Kdor torej več ima, kakor potrebuje, je dolžan od svojega dati tistim, ki nimajo toliko, kolikor potrebujejo. Če ni dolžan iz stroge pravice, je dolžan iz ljubezni. Summum ius je v tem primeru summa iniuria. Najstrožja pravica — najhujša krivica. In ta krivica — kolikokrat se godi, a se imajo krivičniki za največje poštenjake!

Boj umazani sebičnosti! Glejmo in učimo gledati v trpečem bližnjiku brata! To je tudi edino pravo rodoljubje in narodnjaštvo, resnična lju-

bezen do domovine. Kdo pa je domovina, če niso ljudje, ki tukaj prebivajo? Kaj mi hočejo sami hribje in doline — brez ljudi? Ti šele dajo domovini dušo, življenje. Živela domovina; se pravi: Živeli moji rojaki, ki tu prebivajo! Zato si pomagajmo medsebojno, da moremo vsi živeti! Potem bo domovina živila. Drugače je »domovina« prazna beseda: bolj samoljubje, kakor bratoljubje.

»Lepše je dajati, kakor prejemati,« trdi sv. Pavel in ima prav. Nič ni lepšega, nič slajšega, kakor drugim dobro storiti, trpinom gorje lajšati. To tisočkrat odtehta zavest: »Imam!« — Imej! A imej za to, da rabiš po pameti in potrebi in da — daš!

»Dajte in se vam bo dalo, dobro,

potreseno, zvrhanó mero! S kakršno mero boste namreč merili, s tako se vam bo odmerjalo.«

Vi govorniki nimate lepšega predmeta, kakor govoriti o pravici in ljubezni. Vi piseci nimate lepše naloge, vi javni delavci nimate lepšega poklica, kakor je to. Nič lepšega, nič boljšega ne morete govoriti, pisati in delati, kakor sta pravica in ljubezen. Pravica in ljubezen nad vse!

Le pravica in ljubezen moreta lice sveta spremeniti. Brez teh dveh bo svet ostal jama razbojnikov. Napravimo povsod pravici pot, napolnimo svet z ljubeznijo in ga bomo preustvarili!

Ali homo razumeli ta božji velelnik?...

Potreba organizacij*

1. Zdi se, da so nekateri duhovniki v naši škofiji začeli dvomiti, če so organizacije za katoliško življenje in posebej še za dušnopastirsko delovanje sploh potrebne. Iz tujine je val, ki se je dvignil proti pretiranemu organiziranju, pljusnil tudi med nas in je v zvezi z naglaševanjem župnijskega občestvenega življenja in liturgične obnove, kar je oboje seveda dobro in pravilno, vzbudil nekakšno nerazpoloženje in zamrzo proti organizacijam, kar pa je seveda zelo napačno in bi moglo postati močno škodljivo, zlasti še, ker najde takšno nerazpoloženje prav hitro zaveznika v naveličanosti, ki se loti rada tistih, kateri so doživeli kakšno razočaranje v organizacijah, še prej pa v lenobi in udobnosti. Proti takemu nastrojenju, ki bi moglo povzročiti propad naših cvetočih organizacij, za katere so nas tujci občudovali in zavidali, je treba odločno poudariti, da so organizacije potrebne.

V okrožnici »Non abbiamo bisogno« z dne 29. junija 1951 je zapisal papež Pij XI. tudi te besede: »Ni je ne iniciativnosti, ne dejavnosti, od najbolj duhovnih in znanstvenih do najbolj tvornih in mehaničnih, ki ne bi potrebovala organizacije.« Tudi za

versko in apostolsko delovanje so potrebne organizacije. Papež Pij XI. je v nagovoru na zastopnike verskih organizacij dne 27. avgusta 1955 na široko utemeljeval, zakaj so te organizacije potrebne. »Namenili ste se, — tako je govoril v tem nagovoru — da boste čim bolj okrepili in spopolnili svoje organizacije. Ni je misli, ki bi bila bolj koristna, bolj potrebna, zakaj zadene namreč samo bistvo stvari; tudi dobri Bog nam v vsem, kar je, govori, da se moramo organizirati.« Nato papež lepo razlaga, kako je vse vesoljstvo organizirano, kako tudi v svetu, ki se imenuje neorganski, občudujemo organizacijo. Potem pa nadaljuje: »Organizacija je neizogibna. V naših dneh vidimo, da se vse organizira, celo zlo. Zle sile se organizirajo na tako silen način, da se njihova moč grozno pomnoži in da deluje na daljave. Potrebno je, da se tudi dobro, tudi dobre sile, tudi plemeniti podvigi organizirajo. Če ni organizacije, kaj še ostane? Ničesar razen partikularizem in individualizem: ne-

* Pastoralna inštrukcija za ljubljansko škofijo je prinesla tudi lep članek, ki govori o potrebi organizacij. Ta članek je vprav sedaj postal aktualen, zato ga v celoti ponatiskujemo.

srečni besedi! O njima velja, kakor je dejal star avtor, da sta frigida verba — mrzli besedi!«

V nagovoru na akademike iz Južne Amerike dne 28. decembra 1935 je potrebo strumne organizacije v katoliški akciji Pij XI. takole utemeljil: »Ni dvoma, da more tudi delo posameznikov veliko koristiti; nikogar ni, ki bi hotel tako delo ovirati ali mu celo nasprotovati; toda prav tako je gotovo, da bo le dobro izpeljana in disciplinirana organizacija imela polne uspehe in da je le z učinkovito vzporeditvijo sil vseh poedincev mogoče dosežati pomembne in trajne uspehe.«

Jasne in določne so papeževe besede o potrebi organizacije tudi v verskem življenju in za apostolsko delovanje. Pripomniti pa moramo, da je tako govoril o potrebi organizacije papež Pij XI., ki je tudi župnijsko občestveno življenje tako globoko utemeljil in tako močno naglasil kot še noben papež pred njim.

2. Cerkvena tradicija nam priča, da so društva vernikov v Cerkvi nekaj navadnega, da so skoraj redno dušno-pastirsko sredstvo. V 19. stoletju pa so se bujno razvila tako imenovana katoliška društva, to so društva, ki sicer niso cerkvena, a jih Cerkev svojim vernikom priporoča. V naši škofiji so se verska društva poživila, katoliška pa razvila zlasti po Leonovi okrožnici Rerum novarum. Obojna

društva so stala že pred svetovno vojno na zgledni višini.

Kan. 684 cerkv. zak. določa v soglasju s cerkveno tradicijo, da so hvalevredni tisti verniki, ki se vpišejo v društva, ki jih je cerkev ustanovila ali vsaj priporočila, to se pravi cerkvena in katoliška društva. V skladu s kan. 684 še točneje določa št. 258 Zak. lj. šk.: »Močno se priporoča vsakemu verniku, da vstopi v kakšno cerkveno organizacijo in tam deluje. — V prvi vrsti se priporočajo organizacije Katoliške akcije, potem pa tudi verska društva. — Hvalevredni so tudi tisti verniki, ki vstopajo v katoliška društva in tam delujejo.«

3. Iz navedenega jasno sledi, da nimajo prav tisti duhovniki, ki mislijo, da se jim v dušnem pastirstvu ni treba meniti za društva. Škodljivci pa so brez dvoma tisti, ki cerkvenim in katoliškim društvom naravnost nasprotujejo.

Bolj kot kdaj poprej so ta društva danes potrebna.

Dušni pastir, ki bi zanemarjal cerkvena in katoliška društva, ne more spolnjevati svoje dušnopastirske dolžnosti v zadostni meri.

Budno moramo stati na straži, da nam ne bo kdo rušil naših organizacij, pa naj bi to skušal napraviti zavestno z namenom, da škoduje cerkveni stvari, ali pa iz nekega neuravnovešenega sanjarstva. Podirati je lahko, dosti težje je zidati.

Nedelja, dan Gospodov in dan počitka

(V. Z.)

(II. predavanje zoper ljudske napake.)

Z nedeljo krščanstvo stoji in pade, kadar in kolikor bo nedelje konec bo tudi krščanstva. Kdor ni v nedeljo kristjan, nikoli ni kristjan. Te besede beremo v Pastoralni instrukciji za ljubljansko škofijo na strani 214.

Da bi se nedelje zopet pravilno praznovali in da se ne bi več skrunili Gospodov dan, zato so poklicana tudi Prosvetna društva, da store svojo dolžnost. Predvsem morajo svoje

članstvo seznaniti s to božjo postavo, katera izvira naravnost od Boga. Ker posega nedeljski počitek v družabno življenje narodov, zato se ne poteguje za praznovanje nedelj samo Cerkev, temveč tudi vse socialne ustanove. Celotni ljudje zahtevajo danes nedeljski počitek, ki so očitali nekoč cerkvi, da krati s to zapovedjo delavcem zaslužek. Marksisti, kakor komunisti priznajo, da je nauk o ne-

deljskem počitku človeški družbi potreben. Če bi Bog ne dal te zapovedi, bi jo moralo človeštvo samo dati. S tega vidimo velik socialen pomen praznovanja nedelje. Le čudno se nam zdi, da prav ti ljudje, ki priznavajo nedeljo za dan počitka, skrunijo nedeljo z opuščanjem službe božje in z grešnim razveseljevanjem.

Ko je Bog dal prvemu človeku postavo z besedami: »Spominjaj se sobotnega dne, da ga posvečuješ,« je imel namen, da človeški razum, na ta dan Boga časti in ga moli, za kar je potreben čas. Obenem je imel tudi namen, da bi ta dan človek počival in ga praznoval, zato pa je določil tudi kazen za one, ki ne bi tega izvrševali.

Glavni namen praznovanja nedelje je, da se spomnimo božjega stvarjenja, da se spomnimo človekovega namena na zemlji, kakor pravi lepo sveto pismo: »V šestih dneh je namreč Bog ustvaril nebo in zemljo in morje in vse, kar je v njih. Sedmi dan pa je počival, torej je Bog blagoslovil sobotni dan in ga posvetil.« Mos. II. 20, 11. V tem glavnem vzroku so obseženi vsi drugi vzroki, radi katerih je bil ukazani počitek sedmega dne. Pred Kristusom so bili vsi narodi nagnjeni k praznim in krivim veram. Da bi se ljudje utrjevali v pravi veri, zato je Bog določil praznovanje sedmega dne. Ljudje naj bi se ta dan spominjali počitka v Bogu in večnega počitka, po katerem hrepenimo onstran groba. V starem zakonu se pa pravičnost ni mogla drugače doseči, ko po zasluženju Odrešenikovega. Zato je nedeljski počitek obujal tudi upanje v prihodnje odrešenje.

Nadaljnji vzrok zakaj je bil ukazani počitek sedmega dne in njega praznovanje, pa je bil tudi ta, da bi si ljudje okrepili telesno zdravje in moč. Varovati si telesno zdravje in moč je tudi božja zapoved, Mojzesova druga knjiga 23, 12 pravi: »Šest dni delaj, sedmi dan pa prejenjaj, da počije tudi tvoj vol in osel, in da se oddahne sin tvoje dekle in tujec,« in V 5, 14: »Sedmi dan je sobota, to je počitek Gospoda tvojega Boga, Ne

delaj na ta dan nobenega dela, ne ti, ne tvoj sin, ne tvoja hči, ne tvoj hlapec, ne tvoja dekla, ne vol, ne osel, nobena tvoja živina in ne tujec, ki je znotraj tvojih vrat, da počije tvoj hlapec in tvoja dekla, kakor tudi ti.« Tako pravi torej božja postava, da je počitek sedmega dne postavljen v zdravje našega telesa.

V novem zakonu je sicer prenehalo praznovanje sobote, pa je nastopilo praznovanje nedelje. Vzroki praznovanja so torej splošni in trajajo vse čase in se raztezajo na vse narode. Praznovanje nedelje je torej prav tako božja zapoved in ne samo apostolska ali cerkvena. Ta postava ni nikdar prenehala, prav tako kakor ni postava o neločljivosti in popolni enotnosti zakona nikdar prenehala. Obe postavi sta bili dani od Boga in to celo brez ozira na izvirni greh. O obeh velja beseda Gospodova, nikar ne mislite, da sem prišel razvezat postave ali prerokov, ne razvezat, ampak dopolnit sem jih prišel (Mat. 5, 17).

Sveto pismo izrečno omenja, da se ne smejo ob nedeljah opravljati sledeča dela, orati in žeti, pobirati mano za vsakdanji živež, kuhati in drobiti jedi ali mleti jih. V Mojzesovi drugi knjigi beremo celo, da sobotni dan ne užigaj ognja v vseh svojih prebivališčih in da je prepovedano nabirati drva: »Prigodilo se je pa, ko so bili Izraelovi otroci v puščavi in so našli človeka, ki je drva nabiral na sobotni dan in so ga s kamenji obsuli in je umrl, kakor je bil Gospod zapovedal.« Dalje je bilo prepovedano nositi in prenašati bremena, tlačiti tlačilnice, nakladati, kupovati in prodajati itd.

Sveta cerkev pa sedaj dovoljuje ob nedeljah in praznikih kuhati, potovati, ribariti itd. Kakor vidimo, je bila določena v Mojzesovi postavi smrtna kazen za vse te prestopke: »Kdor koli ta dan kako delo opravlja, bodi umorjen. Praznujte mojo soboto, zakaj sveta vam bodi! Kdor jo oskrni, bodi umorjen. Kdor ta dan opravlja kako delo, njegova duša bodi pokončana izmed srede svojega ljudstva.«

Tako beremo v Mojzesovi II, knjigi 31, 14. Iz tega vidimo, kako važna je bila in je še danes ta postava, lahko rečemo, da je največja med vsemi postavami. Sveti Tomaž Akvinski pravi: »Duša pa, ki iz prevzetnosti, to je s premislekom, kaj stori zoper Gospoda, bodi potrebljena izmed svojega ljudstva. Ker je besede Gospodove zaničevala in njegovo zapoved uničila. Zaradi tega bodi pokončana in naj nosi svojo hudobijo. Prigodilo se je pa, ko so bili Izraelci v puščavi in so našli človeka, ki je drva nabiral sobotni dan, so ga pripeljali pred Mojzesa in Arona in pred vso množico in so ga zaprli v ječo, ker niso vedeli, kaj naj bi z njim storili. In Gospod je rekel Mojzesu: Smrti mora umreti ta človek. Obsuje naj ga s kamenjem vsa množica zunaj šotorišča, in ko so ga ven peljali so ga s kamenjem posuli in je umrl, kakor je bil Gospod zapovedal.« Nehote se vprašamo, čemu je bila kazen tako stroga in velika. S smrtjo se vendar kaznujejo največji zločini. Nedeljski počitek je velikanske važnosti. Ta dan je določen od božjega Stvarnika, da se človek spomni Njega, ki ga je ustvaril, da se spomni namena, za katerega je ustvarjen, da ne pozabi na nebesa, na neumrjčnost svoje duše, da poskrbi za zveličanje svoje duše, da popravimo škodo, ki jo je morda duša vsled neprestanega telesnega dela utrpela. Sami vidimo, da tisti, ki ob nedeljah ne počiva, ni več človek, temveč živina. A tudi telo se mora odpočiti. Z neprestanim telesnim delom se telesne sile izrabljajo in bi tako tudi človeštvo z neprestanim delom oslabeło. Človek pa mora biti hvaležen Bogu, ki ga je ustvaril in zato mora skrbeti za zdravje in za svojo telesno moč.

Opravljanje hlapčevskih del ob nedeljah in praznikih je za slehernega, rekel bi, bližnja priložnost. Delo pa se nam kar samo vsiljuje. Zato ni nič lažjega kot prelomiti to postavo. Človek se pa tudi privadi telesnim delom tako, da so mu duševna dela zoprna. In če ne bi bilo nedelje, ljudje ne bi čitali, ne bi poslušali pridige, se ne bi udeleževali nedeljske službe božje

in drugih kulturnih prireditvev. V takih ljudeh pa je poželjenje po dobičku silno veliko. Za človeka je torej velika nevarnost, da se ne loti dela tudi v nedeljah in praznikih. Iz lastne skušnje vemo, da se je med zadnjo svetovno vojno tu in tam zatisnilo oko in kmalu ni bilo več nedeljskega počitka. Posledice še danes čutimo.

Res je, da je bila smrtna kazen določena za izvoljeno ljudstvo in ko je to ljudstvo prenehalo biti izvoljeno ter so razni narodi vstopili v cerkev božjo, tedaj so izgubile veljavo sodne postave, ki so bile dane Izraelcem. Smrtna kazen se v krščanstvu ni izvajala. Toda prav ta smrtna kazen je nam v novem zakonu priča, kako stroga je zapoved o praznovanju nedelje in kako ostro Bog kaznuje tiste, ki jo prelamljajo. Izkušnja uči, da tiste kmetije, kjer so ob nedeljah in praznikih delale, propadejo. Podjetja, iz katerih dimnikov se kadi v petek in svetek, prej ali slej propadejo. Družine, ki ne poznajo Gospodovega dne, izginejo iz rodne grude. Pravijo, da je bila zadnja svetovna vojna, pa tudi sedanja, posledica skrutitve Gospodovega dne.

Poglejmo še nekoliko vzroke, ki privedejo človeka, da opušča božjo službo, da skruni nedeljo z grešnim veseljačenjem in s hlapčevskim delom. Moderno življenje s svojim prometom, industrijo je že velika ovira v verskem življenju. Kmet laže izpolnjuje verske dolžnosti in zato tudi njegovo delo v nedeljo lahko počiva. Narave se naučije že med tednom pri delu. Čuti se vedno odvisnega od Boga, ki daje, da sije sonce o pravem času, da pada rosa in dež izpod neba in ki varuje kmetovo delo pred nevihto in točo. Mestni človek, pa je udan materializmu in je udan uživanjaželjnosti, da celo v planinah, kjer se vrši nalašč zanje služba božja, ne pride zraven. Zato ti izleti ubijajo dan Gospodov. In taki zgledi vlečejo tudi v delavskih krajih in zato je vedno število onih, ki ne hodijo k maši, po vseh župnijah večje. Tudi

pomanjkanje strahu božjega vodi k onečiščenju nedelj in praznikov.

Društva posebno prosimo, da po svoji moči poskrbe in pripomorejo k lepi službi božji ob nedeljah in praznikih. Da naj preprečijo v svojih župnijah, da ljudje ne bodo postajali zunaj cerkve. Neko društvo je sklenilo, da bo pri svojih skioptičnih predavanjih pokazalo tudi diapozitiv, to je sliko onih, ki stoje zunaj cerkve. To se je že parkrat zgodilo in ta nerodnost je izginila iz župnije. Dobro je tudi, če dušni pastir na glas zmoli Očenaš za tiste, ki stoje zunaj cerkve, koncem pridige. Tudi to pomaga.

Katoliška prosvetna društva naj se prizadevajo, da ne bodo s svojim delovanjem nikdar ovirala posvečevanja nedelje in praznikov. Njihova dolžnost je, da ljudi navajajo v cerkev, ne pa da bi jih vlekli od Cerkve proč. Vse društvene prireditve morajo biti usmerjene posvečevanju nedelje in praznikov in službi božji. Ako društvo napravi enkrat v letu romanje ali izlet, naj skrbi za službo božjo. Po možnosti pa naj bodo ti izleti taki, da lahko vsi opravijo doma nedeljsko dolžnost. Deviza naših društev bodi: **nedelja je dan Gospodov in dan počitka.**

Člani društva naj sami opominjajo in svarijo svoje sosede pred nepo-

trebnim delom. S tem bi lahko marsikaj preprečili in duhovniku to delo olajšali. Poznam fantovski odsek, ki je nekemu delavcu, ki si je ob nedeljah zidal svojo hišico, priskočil na pomoč na ta način, da mu je v sobotah zvečer in druge večere v tednu pomagal kopati, voziti, samo da ni delo več vršil ob nedeljah in praznikih.

Važno je tudi, da vsi člani poznajo § 12. zakona o zaščiti delavcev, ki govori: Ob nedeljah je v vseh obrtnih, industrijskih, trgovinskih, prometnih, rudarskih in njim podobnih podjetjih pomožnemu osebju prepovedano delati. Ob teh dneh se mora zagotoviti pomožnemu osebju odmor najmanj 36 ur, če je en dan praznik, oduosno 60 ur, če sta dva dneva praznika drug za drugim. Za ostale praznike se prepušča svobodnemu sporazumu delodajalca in delavcem, da določijo, kdaj naj se dela in kdaj ne, kakor tudi koliko časa naj v teh dneh traja prekinitev dela. Članstvo naj skrbi, da se ta postava izvršuje. Kjerkoli pa se v nedeljo brez potrebe dela, bodisi pri javnem zidanju hiš ali cest, naj se pa vselej naznani sreskemu načelstvu ali Inspekciji dela v Ljubljani, Delavska zbornica, Društva na delo, da damo nedelji zopet sloves Gospodovega dne.

Knjižnica

Ali imate v vaši knjižnici knjigo, kjer dobite odgovor na vprašanja, ki mučijo človeštvo prav dandanes? To je prekrasna »**Knjiga o življenju**«, ki jo je napisal dr. Aleš Ušeničnik in je pravkar izšla kot 10. zvezek njegovih Izbranih spisov, ki se naročajo pri Ljudski tiskarni v Ljubljani.

»**Pomladni viharji**« (Fantovska mladost) je naslov vzgojni knjigi, namenjeni fantom kot pouk in navodilo za čisto, zdravo življenje in veselo mladost. Knjiga ima 204 strani in stane 21 L.

Sledeče leposlovne slovenske knjige so izšle tekom letošnjega leta in so primerne za naše knjižnice:

Andrejčkov Jože: **Zalost in veselje**. II. izd., 210 str., broš. L. 10,65, vez. L. 15,70.

Družinske večernice, 152 str., broš. L. 7,60.

Emil Frelih: **Materi**, 112 str., vez. L. 15,—.

Jurčič Josip: **Sosedov sin**. Med **dve-ma stoloma**. Miniaturna izdaja z ilustracijami, 217 strani, vezano L. 11,40.

Kossak Zofja: **Križarska vojska**, I. del, 412 str., vez. L. 41,80.

Kozar France: **Izpod zemlje** (Pesmi), 72 str., broš. L. 7,60, vez. L. 11,40.

Lažnjivi Kljukce in njegove prigode, 104 str., kart. L. 10,65.

Majerova Marija: *Sirena*. 414 str., vez. L 50,40.

Meško Ksaver: *Mladim sreem*. III. zv., II. izd., 65 str., broš. L 7,60, vez. L 12,20.

Meško Ksaver: *Dela*. I. zv. *Mir božji*. Ob tihih večerih. 315 str., vez. v plat. L 58,—, vez. v usnje L 45,60.

Mišič dr. Fr.: *Izbrane pesmi* pohorskega pevca in pesnika *Jurija Vodovnika*. 77 str., broš. L 9,15.

Novšak France: *Alenkinina čebelica*. (Otroška povest.) 79 str., broš. L 7,—.

Pečjak Rudolf: *Rokec*. (Povest za mladino.) 111 str., broš. L 5,80, vez. L 6,85.

Prešeren France: *Pod oknam*. Ilustrirana izdaja. 52 str., broš. L 15,50, polusnje L 19,—.

Pucova Mira: *Obraz v zrcalu*. 400 str., broš. L 45,70, vez. L 49,40, polusnje L 54,—.

Sofoklej: *Edip kralj*. — *Antigona*. 158 str., kart. L 15,70, vez. L 19,80, usnje L 51,20.

Stanek Leopold: *Iz lepih starih dni*. 72 str., kart. L 11,40.

Šeligo Joža: *Cesta*. (Pesmi.) 72 str., broš. L 11,40.

Vladanov: *Pričarani ženin*. Komedija v 3 dejanjih. 85 str., broš. L 11,40.

Vodnik Anton: *Skozi vrtove*. (Pesmi.) 92 str., vez. L 18,25.

Vovk Joža: *Zaplankarji*. 115 str., kart. L 15,50.

Nova knjiga o materi

V založbi Naši obrazi je izšla nova zbirka leposlovnih sestavkov z materinskimi motivi pod naslovom **Materi**, ki jo je spisal mladi režiser Emil Frelj. (Str. 107, cena 15 L.) Emila Frelja poznamo po nekaterih člankih v dnevnikih ter po zadnjem nastopu na recitacijskem večeru mladih v Franciškanski dvorani, kjer je bral dve zgodbi iz te, tedaj še rokopisne knjige: *Zdaj vem, zakaj*, in *Gospa Olga*. *Zdaj je v »spomin svoji materi«*, kot pravi posvetilo, zbral 15 svojih stvaritev na materinski motiv ter jih

obdal — na režiserski način — z lepimi »kulisami«: s prvim posvetilom slovenski materi sploh:

Tebi, slovenska mati,
Tvojim hčeram in sinovom,
naj dnevi zasijejo zlati,
lepšim, srečnejšim domovom!

nato z lepo risbo materinske ljubezni *Franceta Godca*, s posvetilom svoji materi ter s predgovorom *Vide Taufferjeve*, ki je o knjigi zapisala: »Pisatelj, ki je posvetil knjigo svoji mrtvi materi, nam je živo orisal trenutke iz življenja žene-matere. V njegovih besedah se zreali iskrena ljubezen otroka do matere. Iz nje vstaja po njegovih občutjih svetla podoba matere, ki ji sree utripa za blagor otroka in človeštva.« Nato razporedi nekaj citatov o slovenski materi pisateljev Meška, Cankarja, Stritarja, Pajkove, Kvedrove in Preglja. Nato šele sledi njegov **uvod**, v katerem je prepričan, da bi bila knjiga materinih žrtev večja in težja od mašne knjige, da je svojo knjigo pisal, kakor mu je narekovalo srce, ki je občutilo materino ljubezen in njeno bolečino ter želi, da bi vsakdo prebral knjigo z istim občutjem in bi v težkih trenutkih poletel v spominu k ženi, ki mu je dala življenje, živela zanj in trpela. Kot izzvenjajoče akorde pa je dodal knjižici lepe, klene in globoke misli iz pisem svoje matere ter svoj epilog z zaključkom: »Mati je sila, ki ne pozna zaprek, je moč, ki zmore tudi čudeže!«

V ta okvir je vključil svojih 15 zapiskov, ki so pisma, hipni zapisek, črtica, zasnove za novelico oz. feljton, največ pa opisov resničnih dokumentov materinske skrbi, pa tudi sinovske ljubezni do matere-vdove. Tu je pismo materi v onostranstvo, izraz osamelosti v zapuščenem domu: spoznanje materinega žrtvovanja, ko noči in noči prebdi ob bolniški postelji sina; opis materinega bivanja v bolnišnici, prenašanje bolezni in vrnitev na dom; reminiscenca ob kolodvoru, ko vidi zgarano slovensko mater na poti v bolnišnico, pa se mu ponesreči

poanta: »Narod in zemlja potrebujeta takih mater« (bolnih?). Potem slede spomini iz tujine (Zdaj vem, zakaj), dogodek iz cerkve sv. Štefana, kjer je na materin god pri maši; hudo mlad zapisek »Ža mamico-mrtvo«. Nato nekaj planinskih spominov z rahlo zvezo z ljubeznijo do matere: Pozdrav s planin. Planike s simboliko: Planika — Mati višin, Mati — Planika nižin! ter tura na Jalovec (Življenje je lepo). Vse te črtice so čustvene, osebne zveze pisatelja z njegovo materjo, dočim zadnje tri (Rezika, Vrnitev, Olga) hočejo biti objektivne novelice z materinskimi motivi: ko mati skoči v vodo, da reši življenje hčerki, pa utone; ko čaka vrnitve sina iz vojske in jo dočaka ob smrtni uri; in prizor iz gledališkega življenja, ko gospa Olga igra Madame Butterfly, pa ji resnično umira sin.

Knjiga je napisana in urejena zelo čustveno, včasih naravnost ginjeno in je dokument resnične sinovske ljubezni do matere, njene ljubezni in žrtve. Kot taka zasluži gotovo populariziranje ter ima veliko snovi, primerne za materinske dneve. Veliko manjša pa je umetniška vrednost. Frelj še ni prišel do svojega indivi-

dualnega sloga, temveč je še ves v neizrazitem, splošno rabljenem izražanju, kar uvršča njegovo literaturo v vrsto feljtonov, ne pa še v pravo literaturo. Njegove zgodbe so čustvene in resnične, toda z ginjenostjo in resničnostjo ter veliko srčno dobroto, ki sije iz vseh zapiskov, zakriva umetniške slabosti. Je to vse bolj Meškova literatura, kakor cankarjanska: iz stvarnosti še daleč ne zna odkriti takih duhovnih presenečenj, kakor jih Cankar v svojih materinskih črticah in kakor se tudi včasih posrečijo n. pr. Plestenjaku (Potrebuježi). Frelj govori z lepimi besedami o lepi stvari, manj pa je v njem ustvarjalne moči. Nekajkrat se pokaže tudi ta (V cerkvi sv. Štefana. Našel sem spoznanje, Rezika, V bolnišnici) toda tudi v teh je ostal bolj pri zasnovi, ne da bi privzdignil pravo poanto, ali pa se je izgubil v ginjenosti koledarske romantike (Vrnitev).

Če tako ta knjižica ne pomeni velikega literarnega uspeha najmlajših, je pa po svoji čustveni in vsebinski plati lep spomenik slovenski materi in sinovski ljubezni do nje ter je že zato v današnjih časih še posebej priporočljiva. td.

Dopisi

V nedeljo 7. septembra so ob pol 4. popoldne v Prosvetnem domu na Krki igrali študentje iz žalne krasno dramo iz študentovskega življenja »Luč z gora«. Čisti dobiček je bil namenjen revnim dijakom.

Slovenska krščanska ženska zveza vrši v okviru Ljubljanske province nemoteno svoje delo v smislu Kato-liške akcije. — Vse svoje moči bomo

po naših društvih posvetile tudi dobrodelnosti. Elizabetna konferenca, dobrodelni odsek prosvetnega društva ali kongregacija je skoraj v vsaki župniji. Vse žene in dekleta naj po svojih močeh z njimi sodelujejo. Stiska je povsod velika. Pomagati je treba zlasti bolehnim in obnemoglim ter revnim in delavskim družinam s številnimi otroki.

Vsebina: Č.: Bodimo si bratje! — Potreba organizacij. — V. Z.: Nedelja, dan Gospodov in dan počitka. — Knjižnica. — Nova knjiga o materi.

Dopisi.

PROSVETNI ODER

SEPTEMBER

1941/XIX

Vzgoja gledalcev

Ze nekajkrat smo v naši prilogi poudarili, da mora biti naše igranje tako, da bomo z njim vzgajali svoje ljudi in jih usmerjali po načelih, ki nam jih narekuje narodnostna in verska pripadnost. Jasno je, da mora biti ta vzgoja načrtna in dobro premišljena, da bodo ljudje imeli res kaj koristi od nje, da jih s svojimi igrami ne bomo le še bolj zbegali in spravili s tira. Zato si moramo priti najprej sami na jasno, s kakšnimi in katerimi igrami moremo vzgajati svoje gledalce. Zlasti igrski vodje po deželi naj dobro premislijo naslednje odstavke, da ne bo večnih pritožb o nepravilni izbiri igrskega sporeda.

Ce torej hočemo, da bo naše igranje res smiselno in za občestvo koristno, moramo paziti predvsem na trije:

1. igra mora biti taka, da jo gledalci razumejo.

2. igro morajo razumeti zlasti igrski vodja in igralci in

3. za igro morajo biti dani odrski pogoji.

Oglejmo si nekoliko n drobneje te tri zahteve in sprevideli bomo, da so vse tri velike važnosti in pomena.

Dorasi gledalci

Ce že samo na to pomislimo, kar smo zapisali v zadnji številki, da niso vsi kraji na isti ravni izobrazbe, nam bo takoj jasno, da ne moremo iste igre z istim uspehom igrati na vseh krajih. Tu jo bodo ljudje razumeli, tam bo šla osnovna misel mimo njih in se bodo kvečjemu mogli ustavititi ob nekaterih nevažnih podrobnostih. Zgrešili bodo jedro, ko se bodo lovili za lupino. Ni dolgo tega, kar so naši odri bili še posebno ponosni, če so postavili na deske kako Shakespeareovo tragedijo, Hamleta ali Macbetha, ali kako drugo težko in globoko dramo (Prva legija in podobno), ki zahteva res izbrano in dosti izobraženo gledalstvo. Gotovo na našem podeželju spričo šibke igre igralcev in nepopolnega igrskega vodstva gledalci niso mogli imeti nič posebnega od vrhov svetovne dramske produkcije, saj jim je bila igra tuja, nezgovorna in nerazumljiva. Nič ni čudnega, če so desetkrat bolj uživali ob Revčku Andrejčku ali Mlinarju in njegovi hčeri, kajti to dvoje jim je bilo blizu, domače in razumljivo. Lahko so se vživeli v dogajanje.

mogli so čutiti z osebami na odru in se zavzeti za njihove usode. In še več! Prepričan sem, da bi Shakespeare klavrno izgubil, če bi med ljudmi naredili glasovanje v temle smislu: Katera igra vam je bolj ugajala? Ali Hamlet ali Črna žena? Pretežna večina bi nedvomno glasovala za Črno ženo, čeprav vemo, da je le dramatičan spaček in ničvreden tvor v našem igrskem repertoarju, ki ga je treba čimprej odstraniti. Toda prav to dejstvo, da so se gledalci laže navdušili za Črno ženo kot za Hamleta, nam zadosti jasno dokazuje našo trditve, da je treba ljudem dati nekaj takega, kar bodo mogli razumeti in se z ljubeznijo okleniti. Če jim bomo poskušali res nekaj takega dati, jih bomo lahko počasi vzgojili tudi za težje in bolj zapletene probleme življenja, kmalu bodo znali tudi v težjih in globljih igrah najti jedro in ga izluščiti iz lupine ter ga s koristjo zaužiti. Potem nam ne bo treba več tožiti, da je naše ljudstvo površno in brez prave presoje, potem bo ljudstvo samo izločilo in zavrglo predstave, kot smo jih videvali doslej in se spotikali obnje. Koliko je bilo že rečenega o igrah dvomljive vrednosti, kot so prav Črna žena, Mlinar in njegova hči in podobne. In kakšna je korist vsega tega? Ta, da so se odri res že kar sramovali prizriniti Mlinarja, toda to jim še ni branilo, da ne bi nekje med staro šaro stuknili neke druge igre, ki je bila mogoče še za spoznanje slabša in plitvejša od prejšnje. In zakaj tako? Zato in samo zato, ker so naši podeželski igrski vodje vse premalo pazili na to, da je tudi pri igranju potrebno merilo, ki ga daje zdrav okus in primerna izobrazba. Kjer tega dvojega ni v zadostni meri, se je seveda treba nasloniti na preskušene voditelje, na strokovne članke po raznih listih in podobno.

Res sta dve težavi, ki sta pri izbiri igrskega sporeda najpogostejši pri naših odrh. Ponekod so preigrali že vse igre, dobre in slabe, kar jih je kdo napisal, in si res ne vedo več pomagati ne naprej ne nazaj. Edini izhod je še ta, da kjer koli za vsako ceno iztaknejo kakršno že koli igro, ki še ni bila na njihovem odru, ne oziraje se na njeno vrednost in primernost. Druga težava pa se nastavlja odrom, ki so doslej le še prav malo delovali in je pred njimi cela grmada najraznovrstnejših iger in dram, tako da ne-

izkušen igrski vodja ne vidi dreves spriču silnega gozda. Navadno je v tem drugem primeru velika nevarnost, da se tak igrski vodja da zavesti zapeljivi misli, ki mu je vsiljuje spomin na kako uspelo igrsko prireditve v kakem drugem kraju. Odloči se torej za igro, ki je kje drugeje pod čisto drugačnimi okoliščinami lepo uspela, in jo poskusi postaviti tudi na domačem odru. Tu je seveda le prerad polom in neuspah. Zakaj? Zato, ker njegovi ljudje še niso dorasli tisti igri, moral bi jim najprej nuditi nekaj lažjega, bolj domačega, moral bi jih vzgajati.

V zadnjih letih je pri nas igrska produkcija tako narasla, da niti za to poklicani in primerno razgledani ljudje ne morejo imeti popolnega vpogleda v to obilico igrskih tekstov. Koliko je skrivnih prevodov, ki se širijo med odri v rokopisih, koliko prav takih originalnih del, ki niso nikoli še prišla pred oči treznega in razgledanega ocenjevalca, ki bi jim mogel po njihovem zasluženju odmeriti vrednost. Nič ne pomaga naše odre svariti pred tem. Kot bi ognju prilival olja, ti še enkrat rajši igrajo kaj takega, kar so na skrivaj dobili, kot pa kaj takega, kar je priznano in priporočeno.

Kdaj bo konec takega nesmotnega in neurejenega igranja? Mogoče res ne prej, dokler ne bo vsako društvo moralno in gmotno obvezano, da igra samo take igre, ki so dovoljene, ki jih je centrala odobrila. Za vsako uprizoritev prepovedane igre in vsako samovoljnost pa naj bi društvo nosilo sramoten pečat pred drugimi društvi z očitnim ukorom in mogoče tudi gmotno kazen.

Boste rekli, zakaj pa igra izide, če je ne smemo igrati? Res je veliko iger izšlo v tisku, ki so sicer etično in versko neoporečne in bi jih iz tega razloga prav lahko in brez škode zaigrali, toda njihova umetniška stran je tako bleda in revna, da bi bilo mogoče desetkrat bolj pametno, da bi nikoli ne izšle. Toda to je stvar pisatelja! Če sam nima toliko okusa in osebnega poudarka, da ga ni sram kaj takega očitno prodajati, potem mu vsaj mi odrski delavci pokažimo, da njegova igra ni nič prida, in je ne igrjamo.

Koliko pa je pisatelj, ki so znali pod lepo obleko umetniško neoporečne igre skriti strupeno etično ali versko misel, ki se zaje v srca in duše gledalcev ter rodi škodljiv sad! Zakaj take knjige izhajajo? Zato, ker nismo vsi katoličani in Slovenci. Tudi Bog je ustvaril užitne in strupene gobe. Od nas pa je odvisno, kakšne trgamo in jemo. Strupene so sicer navadno na pogled lepše, vendar vemo, da so škodljive in jih zato puščamo vnevar in se jih na daleč izognemo. Kdaj bomo storili isto tudi s strupenimi gobami v naši igrski produkciji?

Že večkrat je bila izražena misel, da bi bilo treba sestaviti podroben seznam vseh iger, ki so primerne za naše odre,

kajti ni mogoče zahtevati od vsakega posameznega igrskega vodje, da bo podrobno poznal vse pisatelje in igre in jih znal primerno izbirati. Tak seznam — posebej no še, če bi se odri ravnali po njem — je res nujno potreben, zahteva pa veliko delavcev. En sam ga skoraj ne more sestaviti zaradi preobširnega gradiva. Veliko je pri nas v tem pogledu napravil že profesor Kuret s svojimi sodelavci v reviji Ljudski oder in v posameznih knjižnih izdajah. Delo je torej začeto, treba ga bo samo čimprej izpopolniti in dovršiti. Tudi pisatelji so že bili nekajkrat poklicani in povabljeni, naj svoje rokopise iger predložijo v pretres in presojo poklicanim ljudem, preden jih dajo v natis. Tudi posamezne založbe so že bile opozorjene, da je v njihov prid, če ne zalagajo iger, ki niso napisane v primernem duhu in s primerno vednostjo. Toda vse to je bilo, kot bi metal bob ob steno. Pisatelji, katerim je bila igra vrnjena s pripombo, da ni zrela za tisk, so jo kljub temu tiskali. Založbe pa se, mislim, sploh niso zmenile za opozorilo in so mirno zalagale naprej tisto, kar jim je obetalo trgovski uspeh in gmotno korist.

In tako se dogaja, da je bilo doseženo skoraj prav nasprotno, kot smo s temi povabili in opozorili hoteli doseči. Skrivno širjenje iger cvete bolj kot kdaj koli, društva pa igrajo vseprek, kar jim pride pod roke, rajši pa slabšo stvar kot boljšo.

Kje je torej krivda?

Mirno ugotovimo, da na nas igrskih vodjih in odrskih delavcih samih. Nikar ne iščimo krivcev drugod. Naša dolžnost je, da s primernim igrskim sporedom vzgajamo gledalcu zdrav okus in ga navajamo na to, da bo znal presojeti, kaj je zrno, kaj pleva. Zato pa si moramo priti najprej mi, igrski vodje in odrski delavci, na čisto o tem, če je naš okus res zdrav in nepokvarjen, če je naša izobrazba res dorasla vsem zahtevam, ki jih nudi vodstvo igranja na naše rame. Koliko smo že sami zakrivil, da je naše gledalstvo tako napačno izbirčno pri igrah, ko smo mu leto za letom nudili predstave brez prave izbire in presoje, kjer se nam je včasih zdel gmotni uspeh važnejši od idejnih koristi in vzgojne vrednosti.

Prav tako pa bi grešili s tako izbiro igrskega sporeda, ki je današnjemu človeku tuja in skoraj smešna. Koliko je iger, ki so pač kljub svoji tehnični neboljjenosti in idejni naivnosti pred četrt in pol stoletjem še lahko doživljale uspeh in so imeli ljudje tudi nekaj od njih. Danes pa bi spričo svojih šibkosti prej odbijale kot privlačevale. Efekt igranja takih iger bi bil pač malo v skladu z našimi načeli pridobivanja in osvajanja in čeprav ni v njih nobene negativne tendence. Opustimo torej take igre in jih igrjamo kvečjemu kdaj ob kakem pri-

mernem jubileju ali drugem slovesnem dogodku, ki naj nas spomni lepih starih časov.

Zapomnimo si, da smo naredili veliko več, če smo znali ljudi s svojim igerskim sporedom vzgajati, jim nuditi etičnih in versko-nravnih misli, kakor pa, če smo se znali prikupiti gledalstvu s tako izbiro iger, ki je bila neizobraženemu in nekritičnemu občinstvu všeč. Z vsakim takim prikupovanjem smo samo za velik korak nazaj in z vsako tako igro, ki je igrana samo na ljubo gledalcev, smo podrli spet nekaj, kar so se uvidevnejši in pamet-

nejši igerski vodje trudili, da bi postavili. — Seveda ne sme naša izbira igrskega sporeda iti čisto mimo gledalcev. Moramo se ozirati pri izbiri na to, da bo igra ljudem razumljiva, igrati pa moramo le take stvari, ki so v skladu z našimi načeli, kajti vsako igranje na naših prosvetnih odrih mora služiti tudi ideji, imeti mora torej jasno in koristno ljudsko vzgojno tendenco. Ni pa treba in celo bolje je, da ta tendenca ni kričavo kramarsko razstavljena. Naj jo vsak gledalec na tihem ujame v svoje srce!

(Dalje prihodnjič.)

Teater mora biti resničen

Teater vara, to je res. Saj celo vsak videz vara. Oder z gledalci naj bo nekaj, kar v resnici ni. Tudi dejanje na odru ni vselej resnično — junak se ne zabode zares. V tej prevari je tudi bistvo teatra. Ko v resnici varani in ljubosumni Canio v resnici ubije Colombino — to ni več igra, ni več teater, ampak življenje. Prevara torej čez vse — stoj! Čez vse ne!

Teater mora biti resničen, četudi vara. Četudi teater ni življenje, mora biti življenjski. O nekem igralcu Hamleta v ljubljanski drami je kritik napisal, »da je hlinil Hamleta«. Hlinil? Saj ga mora! Ali naj bo pravi Hamlet, ko to biti ne more?

Je razlika; in hlimba in prevara gresta samo do neke meje, čeznjo ne. Če igralcu ni treba solza in vzdihov, ker se ga vsa stvar ne tiče, kajpak njegove solze ne bodo pristne in vzdihji se mu ne bodo izvijali iz dna srca, a ponarejeni ne smejo biti in solze ne mačkine. Sovražnik na odru sovraži in ne ljubi, prijatelj na odru ne sovraži, ampak ljubi. Ker tako je, odkar svet stoji, in tudi teatrova prevara tej resnici ne more do živga. Kaj vse je v pravljicah izmišljenega in nemogočega, toda v vsaki pravljici je dobro delo vredno plačila in v sleherni pravljici se hudobija kaznuje. Tudi slikarjem je marsikaj dovoljeno; zakaj ne bi slikali neba z rumeno in vode z rdečo in travnika z modro, če to terja harmonija barv? Toda ljudi, ki imajo usta na tilniku, slikarji ne slikajo. Slikar, ki bi naslikal Boga grdega, bi ne grešil samo pred Bogom, ampak tudi pred umetnostjo in svojim poslanstvom. V vsaki umetnosti stoji nad svojevoljnimi, prevarami in izmišljeninami zakon resnice, ki umetnino ureja, ji daje smisel in jo dela človeka vredno. Laž kot vladajoče počelo nima mesta v nobenem človekovem dejanju, enako tudi v umetnosti ne.

Vsaka umetnost je izraz lepote. Lepota pa je nekaj svetega, neomadeževanega od naših zlih namenov, zatorej resnična in dobra. Če naj umetnost zajema iz te višje lepote, ji ne sme tajiti njenega sestrstva z resnico.

Vsaka umetnost je od človeka in za človeka. Upošteva naj torej človeka, njegove lastnosti in potrebe. Ta človek seveda ne sme biti zel človek. Samo dober človek je dika stvarstva, zel človek je spaka v veselstvu. Samo dober človek naj bo torej merilo umetnosti, človek, ki greh sovraži in ljubi resnico.

Vsaka umetnost je tendenčna. Nauk, ki je trdil, da je umetnost sami sebi v namen, je pobit. Umetnost ima socialno poslanstvo in nujen učinek in vpliv. Gotovo tendenca ne sme biti nasilna (zlasti če je banalna), vendar pomanjkanje sleherne tendence napravi delo prazno. Mi pa terjamo, da nikakšna stvar na svetu ne sme biti človeštvu v škodo; celo človeka (ta je humanim občutkom najbolj pri sreč) iz družbe izločimo, če goji do družbe sovražno tendenco. Kaj ne bomo tudi od umetnosti zahtevali, da je njena tendenca človeštvu le v prid?

Da se povrnemo k teatru. Teater je najbolj živa umetnost. Material ji ni gluhi kamen ali mrtva črka, material ji je živo telo in živi glas. Kolikšen skok je od tiskanega igrskega besedila do preproste lutkovne predstave in kolikšen od te do igre z živimi ljudmi! Igralci sproti ustvarjajo najrazličnejše like — kipe in slike —, ki pa niso brez zveze med seboj, kakor če se gredo otroci »figure metate«. Vsak igralec zase nudi od začetka do konca čudovito linijo, podobno melodiji posameznega glasu v večglasnem petju. Vsi skupaj pa vsak trenutek nudijo čudovito sozvočje, podobno istočasnemu sozvočju več glasov. Najpestrejša, najbogatejša vseh umetnosti je gledališka umetnost in zato njena moč najsilnejša. V bitju in usodi drugih (na odru) spoznavamo sebe in razumevamo bližnjega, ki nam je bil prej daleč; v borbi sporov in problemov prodiramo globlje k bistvu ljudi in reči; problemi, ki so nam bili prej nepomembni, zraste; tuje ideje se nam približajo. Igra nas ne le uči, ampak tudi bodri; ne daje nam samo novega znanja, marveč tudi novo moč. — **Zato mora biti teater resničen.**

Znameniti dramatik

Paul Claudel

Paul Claudel (izg. klodél) se je rodil 6. avgusta 1868 v Villeneuve-sur-Fère. Prvo mladost je preživel na deželi, študiral pa je v Parizu, kamor se je preselila vsa družina. Kot mladenič je bil Claudel — kot vsa njegova okolica — brezverec. Petnajstletnemu je pri razdelitvi nagrad najboljšim učencem učitelj Renan, brezverski Jezusov življenjepisec, preroško dejal: Kdo ve, morda je med vami tudi kateri, ki se bo pozneje dvignil proti meni in trdil, da sem na mladino kvarno vplival? Res se je zrel Claudel izneveril Renanu in ga nešteto krat javno bičal. V Križevnem potu (ki ga je letos o veliki noči objavljaval »Slovenec«) ga je postavil na sramotni oder z besedami: Anin hlapec ga udari in Renan ga poljubi — namreč Jezusa. Z 18 leti, na božič 1886, Claudel zadobi vero in postane vzor živega kristjana ne samo v zasebnem življenju, ampak tudi kot pesnik. »Isti čas sta se mi prebudila duša in pesniški talent.« Življenje, vera in umetnost so Claudelu izza spreobrnjenja eno.

Po srednji šoli je študiral na univerzi pravo in nato nadaljeval s političnimi študiji. Leta 1892. je začel svojo diplomatsko kariero. Kot ugleden diplomat je obredel vse svet: bil je v New Yorku, Pragi, Frankfurtu, Rimu, Rio de Janeiro, Washingtonu, Tokiu.

Sv. Tomaž Akvinski, grški dramatik Aishilos, Shakespeare, Vergil, Dante, Dostojevski pa sv. pismo — to so Claudelovi viri. Zlasti sv. pismo. Bere ga samo latinskega. Sv. pismo mu je bistvena prvina življenja. Tako je tudi njegovo literarno delo izraz njegovega katolicizma. V literaturi je glavni zastopnik novoidealistične vernosti, naslanjajoč se na katoliško dogmo. Razdor med človekom tostranstva in človekom, ki posveča svoje življenje nadčutnemu svetu, je glavna vsebina njegovih stvaritev.

Prva drama 21 letnega mladeniča je Tête d'or (Zlatolasec), ne še čisto v smislu katoliškega prizadevanja. Sledile so: La Ville (Mesto; socialna drama), L'Échange, Le Répos du septième jour, Partage du Midi, L'Annonce faite à Marie, L'Otage (Talec; odlomek je preveden v »Domu in Svetu« 1928), Le Pain dur, Le Père humilié, Le Soulier de Satin.*

Najbolj znana izmed njih je L'Annonce faite à Marie (Marijino oznanjenje; le-

ta 1926. je izhajala v »Domu in Svetu« v prevodu Antona Debeljaka), misterij žrtve in odpuščanja, greha in zadostitve, poln preproste poezije in svetopisemske himnike. Svetnica Violana in Mara, posebljena zloba, si stojita nasproti, Violana čudežno oživi Marino dete. Mara jo v zahvalo ubije. Potem ljubavna žaloigra med Violano in Jakobom, njenim zarotencem: nevesta je gobava, zato se mora ljubljenemu ženinu odreči; a ravno odpoved jo šele napravi svetnico. Potem Violanin oče, kot očak krepak v svoji veri, ki roma v sveto deželo: zakaj njegova naloga v domovini je že dopolnjena; in Peter Craon, stavbenik gotških katedral, umetnik in borilec z Bogom. Vso dramo, mojstrovino po svojih značajih in dejanju, preveva silna vera srednjega veka. Srednji vek, ki ga je prejšnja racionalistična doba zaničljivo imenovala »temnega«, je Claudelu izgubljeni raj edinosti vere.

Največje in morda najznačilnejše Claudelovo delo pa je Soulier de Satin (Svileni čevlji). Že po obsegu je to mogočna drama: igrati bi jo bilo treba štiri večere zapovrstjé. Enotnosti kraja ne pozna, dogaja se na treh kontinentih in na morju. Čas ji je spet, kot v Marijinem oznanjenju, ena izmed najbolj cvetočih dob katolištva: barok. Nasproti srednjemu veku pa je to ena izmed najbolj razburkanih dob v zgodovini, ko je »protestantizem dovršil svoja osvajanja v prostoru in času, ko humanisti zopet najdejo antiko, ko Vasco da Gama odkrije Azijo, ko Krištof Kolumb iz osrčja vodá vidi prihajati nov svet, ko Kopernik odpre nebesno biblijo, ko Avstrija zavrne islam, ko je na Beli gori premagan protestantizem in ko Michelangelo dvigne kupolo sv. Petra«. Prav tako pestro je osebje igre: napovednik, jezuit, don Pelagio, dona Prouhèze, don Camilio, španski kralj, don Rodrigo, Kitajec, neapeljski poročnik, dona Musica, angel varuh, kapitan, dvojna senca, luna, sv. Nikolaj, poljubni svetnik, podkralj, Naša Ljuba Gospa Sedmerih Mečev, Japonec, redovnica itd. Že po tem seznamu je videti, kako se drama prav za prav dviga v brezčasnost, kako ji je zgodovinsko ozadje skoraj odveč. Pesnik sam pravi, da je »kraje in čase strnil, kakor se v zadostni razdalji različna ločena gorovja stope v en sam horizont«. In ta pogled »v zadostni razdalji, pogled iz veselja, ne iz neposredne bližine, je za Claudela značilen. On motri vse dogajanje pod vidikom večnosti. Tu se mu šele odkriva prava drama človeka in človeškega rodu. Naturalizem, ki kratkovidno motri svet iz najkrajše perspektive in ni zmožen ujeti celotne slike sveta, pa je Claudelu tuj.

* Slovenski naslovi omenjenih Claudelovih dram bi bili: Zlatolasec, Mesto, Menjava, Počitek sedmega dne, Delitev na jugu, Oznanjenje Marijino, Talec, Trdi kruh, Panižani oče, Svileni čevlji.